

Tipologija ženskih likova u "Olgi i Lini" Eugena Kumičića

Gregorović, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:105415>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i
književnosti

Ana Gregorović

Tipologija ženskih likova u *Olgi i Lini* Eugena Kumičića

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivan Trojan

Osijek, 2020.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i
književnosti

Ana Gregorović

Tipologija ženskih likova u *Olgi i Lini* Eugena Kumičića

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija i kroatistika

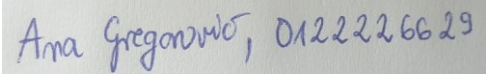
Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivan Trojan

Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 10. rujna 2020.

Ama Gregorović, 0122226629

Sadržaj

1. Uvod.....	2
2. Eugen Kumičić (1850.-1904.).....	3
2. 1. Olga i Lina.....	3
2. 1. 1. Kumičić i naturalizam u <i>Olgi i Lini</i>	4
3. Ženski likovi u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća.....	5
3. 1. Lina, <i>femme fatale</i>	6
3. 2. Olga, <i>femme fragile</i>	9
4. Zaključak.....	13
5. Literatura.....	14
5. 1. Popis izvora.....	14
5. 2. Popis citirane literature.....	14

Sažetak

Eugen Kumičić hrvatski je realist i najvjerniji Šenoin nastavljatelj. Kao posljedica prijateljavanja sa Zolom, javlja se Kumičićev pokušaj uvođenja naturalizma ili „ružnoslovja“ u hrvatsku književnost 19. stoljeća. Eugen Kumičić kao autor posjeduje značajan stupanj u evoluciji hrvatskog romana, osobito u romanima koji prikazuju zagrebački život. Jedno od njegovih najpoznatijih djela je roman *Olga i Lina* u kojem su predstavljena dva tipa ženskih likova: *femme fatale* i *femme fragile*. Lina predstavlja *femme fatale* jer je strankinja nepoznatog podrijetla, posjeduje čarobnu privlačnost te želju za osvetom i uništavanjem. Olga predstavlja lik *femme fragile* jer je ona čedna domaća djevojka sa svim „uzvišenim“ i pozitivnim osobinama, čime je postavljena kao sušta suprotnost fatalnoj ženi Lini.

Ključne riječi: Eugen Kumičić, *Olga i Lina*, *femme fatale*, *femme fragile*

1. Uvod

Cilj ovog završnog rada prepoznati je i opisati dva tipa ženskih likova u romanu *Olga i Lina* Eugena Kumičića, *femme fatale* i *femme fragile*. Najprije će se nešto reći o autoru i njegovom stvaralaštvu, nakon toga će se objasniti tipovi ženskih likova u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća, a naposljetku i prikazati Linu kao *femme fatale* te Olgu kao *femme fragile*. Ženski likovi, kao i same žene u hrvatsku književnu kulturu uključivane su prilično sporo, ali je već od „samih početaka ranog novovjekovlja lik žene, njezin fizički lik kao i psihički habitus bio predmetom hrvatske književnosti“ (Fališevac, 2003: 136). *Femme fatale* i *femme fragile* dva su središnja ženska lika koja dominiraju europskim romanom posljednjih desetljeća 19. stoljeća (Buzov, 1996: 93). U hrvatskoj književnosti prvi o njima piše Krešimir Nemeč, čime se daje prvi sustavni prikaz ovih tipova ženskih lika u hrvatskom romanu uopće (Buzov, 1996: 93). Oba lika plod su tadašnjeg vladajućeg seksualnog morala: eterična aseksualnost svojstvena *femme fragile* izraz je potiskivanja seksualnosti koju propisuje građanski moral, a lik *femme fatale* služi bijegu u perverziju i erotske fantazije (Buzov, 1996: 96). Takva su i dva glavna Kumičićeva ženska lika: strankinja nepoznatnog podrijetla Lina, gotovo demonska žena čarobna lika prepuna želje za uništavanjem te čedna domaća djevojka Olga, potpuna fizička i psihička suprotnost fatalnoj Lini.

2. Eugen Kumičić (1850.-1904.)

Eugen Kumičić bio je hrvatski realist, najvjerniji nastavljatelj Šenoinog literarnog modela (trivijalnost) te njegov pobornik (Nemec, 1995: 183). Kako Nemec dalje navodi, najviše se približava fabularnim stereotipima trivijalne književnosti, kao što su ugađanje čitatelju i zabava kroz napetost, a koristi se i elementima najnižeg romantizma (1995: 183). U hrvatsku književnost 19. stoljeća pokušava uvesti naturalizam ili „ružnoslovje“ po uzoru na prijateljevanje sa Zolom (Nemec, 1995: 184).

Kumičić „među prvima u hrvatskoj književnosti aktualne društvene probleme postavlja kao centralnu temu narativne fikcije“, a također i „prvi stvara i karakteristične idejno-estetske korelative društvenog romana (opisi klasnih previranja, analitike svakodnevice, portreti socijalnih tipova i sl.)“ (Pavlović, 2010: 149). Pavlović mu pridaje veliku ulogu kao autoru jer predstavlja značajan stupanj u evoluciji hrvatskog romana, a posebice u romanima koji prikazuju zagrebački život (2010: 151).

2. 1. Olga i Lina

Roman *Olga i Lina* najprije je objavljen anonimno pod naslovom *Olga i Liza* 1881. godine, drugi puta je objavljen te iste godine pod pseudonimom Jenio Sisolski kao knjiga s naslovom *Olga i Lina* (Nemec, 1995: 186). Nemec također ističe kako je djelo nastalo na temelju naturalističkog programa, ali je prisutan i dualizam romantičnog i realističkog (1995: 133; 135). Kumičić svoju ksenofobiju izražava kroz likove Alfreda i Line: strančeve spletke, donošenje nesreće, prokletstva te moralne izopačenosti u idiličnu hrvatsku sredinu (Nemec, 1995: 187). Kao pisac, izuzetno je sklon fabularnom maniheizmu koji Nemec naglašava – dijeli likove na crne i bijele, odnosno dobre i zle, a rijetko kada koristi psihološko nijansiranje te opisuje unutrašnje dileme i borbe (1995: 188). Dakle, prema Nemecu za Kumičića stranci su zli, a Hrvati dobri; žene su ili Olge (anđeli) ili Line (razvratnice) (1995: 188). Neki od kompozicijskih nedostataka *Olge i Line* su: preduga ekspozicija; pripovijedanje ispočetka teče polagano, ali kako se događaju umnažaju jedan za drugim, tako se i sama radnja ubrzava (Nemec, 1995: 190). U djelu se pojavljuju dva komplementarna i antagonistička para (Nemec, 1995: 220): Dragutin i Olga te Alfred i Lina. Za Nemeca je *Olga i Lina* po strukturi trivijalni ljubavni roman, a posjeduje samo neke naturalističke detalje, kao što je opis Alfredovog sna (1995: 189). Brešić pak ovo djelo svrstava pod društveni roman (2015: 358). Objavivši *Olgu i Linu*, Kumičić je izazvao snažnu polemiku budući da upravo u ovom djelu brojni kritičari osjećaju snažan utjecaj Zoline *Nane*, a samim time i polariziranje

hrvatske javnosti te je ovo djelo bilo je svojevrsan odgovor javnosti *O romanu* (Nemec, 1995: 151).

2. 1. 1. Kumičić i naturalizam u *Olgi i Lini*

Krupne promjene na političkom, gospodarskom i socijalnom planu Hrvatske odvijaju se 1880-ih (Nemec, 1995: 141), a koje pospješuju primjenu naturalizma u književnosti. Brešić objašnjava kako je u tijeku Druga agrarna kriza (1872.-1895.), dolazi do raspada seoskih zadruga, osiromašenja seljaštva i nestanka plemstva (2015: 63). Pojavljuje se i kapitalizam; kapital odlazi iz Hrvatske, a doseljavaju se stranci (Mađari i Nijemci) (Brešić, 2015: 63). Doseljenjem stranaca u Hrvatsku polako ulazi strani jezik, mrtvilo i beznađe, dodaje Brešić (2015: 63). Stoga se Kumičiću naturalizam čini kao pravo sredstvo prikladno za iznošenje gospodarske i društvene situacije u Hrvatskoj (Brešić, 2015: 64).

Kako navodi Cvijeta Pavlović, Eugen Kumičić bio je „najveći romantik među hrvatskim realistima“, a iz Pariza te druženja sa Zolom osim naturalističkih programa i ideja donosi i trivijalnu književnost koja je magnet za publiku i daje velik značaj njegovim djelima (2010: 146).

U počecima svoga književnog stvaralaštva doživljava pretjeranu hvalu od strane kritike, ali nakon toga i poricanje svake umjetničke vrijednosti (Nemec, 1995: 196). Razlog tomu može biti Kumičićev pokušaj uvođenja i prenošenja modela francuskog naturalizma na pogrešan način, što dovodi do brojnih nesporazuma glede njegova stvaralaštva, kako ističe Nemec (1995: 141). Dugo vremena smatran je predvodnikom novog smjera i uzorom realističko-naturalističkog pisanja prema Ibleru (Nemec, 1995: 145-146).

Pomoću književnosti Kumičić raspravlja o tekućim političkim i društvenim problemima (Pavlović, 2010: 147) toga vremena. U *Olgi i Lini* to se posebno vidi kada se govori o podrijetlu i hrvatstvu – Olginom promicanju svega što je hrvatsko te prevlasti stranaca u državi. Nadalje, svi članovi visokog društva trude se prikazati što bogatijima, a ustvari samo žive u prividnom bogatstvu, kao što je živjela i barunica Klara s barunom Steinerom. Kumičić ovim djelom naglašava „koliko su za prosudbe o političkom životu i perspektivi bolje budućnosti važne žene“ (Pavlović, 2010: 147).

Još jedna značajka naturalizma koju Pavlović spominje, a prisutna je u Kumičićevim romanima jesu figure opisa likova koje se zasnivaju na ideji čovjeka-zvijeri (2010: 147). Prisutan je opis vlažnih Lininih djevojačkih ruku, ali i kože općenito. Posebnu pozornost zauzimaju opisi *femme fatale* (Pavlović, 2010: 147). Kumičić posjeduje izvanrednu naturalističku vještinu deskripcije

koja se očituje u njegovom prvom „eksperimentalnom romanu“ *Olga i Lina*, a to je opis Alfredovog sna (Pavlović, 2010: 151-152) o kojem će se nešto reći dalje u radu.

Prostor koji zanima naturaliste u opisima su unutrašnjosti dvoraca, kuća, kazališta i slično (Pavlović, 2010: 148). Pavlović dodaje kako su to najčešće dvorane, saloni te kuhinjski prostori, a kreće se iz interijera prema eksterijeru (2010: 148). Ovakav tip opisivanja predstavlja interije kao ljudsko sklonište, stanište, a ponekad i kavez (Pavlović, 2010: 148) – kuća baruna Alfreda za Olgu. Bijeda ili sjaj prostora imaju funkciju prikazivanja socijalnog statusa, ali ujedno emotivnog stanja kolektiva i likova (Pavlović, 2010: 148).

3. Ženski likovi u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća

U hrvatskoj književnosti 19. stoljeća muškarci daju svojevrsnu sliku žene, zbog čega je ona puna stereotipa, diskriminirajuća i simplificirana. Iza svega toga krije se spolna asimetrija tadašnjeg hrvatskog društva, to jest „podčinjenost žene u monocentričnom falokratskom svijetu“ (Nemec, 2003: 100).

Književnost ovog razdoblja razlikuje četiri temeljna tipa ženskih likova: 1. kućni anđeo / svetica / progonjena nevinost; 2. fatalna žena (*femme fatale*); 3. produhovljena, boležljiva, krhka žena (*femme fragile*), produkt dekadentnog kulta ljepote krajem 19. i početkom 20. stoljeća te 4. žena na putu prema samosvijesti, subverzivna žena koja raskida s patrijarhalnim, moralnim i klasnim ogradama (Nemec, 2003: 100-101). Dalje u radu pobliže će se objasniti samo karakteristike prvih triju tipova ženskih likova u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća jer se upravo oni pojavljuju u Kumičićevoj *Olgi i Lini*.

U prvom tipu ženskih likova radi se o idealiziranoj projekciji žene, odnosno ženi kao produktu muških fantazija kojoj su pripisane sve „uzvišene“ osobine: produhovljenost, svetost, netjelesnost te anđeoskost, takozvane varijacije *vječnog ženskog* koje se nalaze u književnosti od njezinih samih početaka (Nemec, 2003: 101). Nemec dodaje kako se ovakav tip ženskog lika odlikuje dobrotom, nevinosti, čistoćom, kreposti, vjernosti, moralnom postojanosti, nježnosti, stidljivosti te skromnosti, a u svakom trenutku ovog tipa lika potvrđuju se vrijednosti i principi kršćanskog moralnog kodeksa (2003: 101). „Upada u oči da je odreda riječ o čednim i povučanim domaćim djevojkama koje se zaljubljuju u poštene i plemenite domaće mladiće, dok su im suparnice opake strankinje ili pak žene nepoznata podrijetla“, a „njihova krhkost, ranjivost i pasivnost očituju se u svakoj situaciji (Nemec, 2003: 101-102).

Fatalna žena (*femme fatale*) javlja se kao protuteža likovima progonjene nevinosti i kućnog anđela (Nemec, 2003: 102). Lik fatalne žene veoma se proširio i postao signaturom romantičarske osjećajnosti jer su romantičari otkrili kako bol i užas mog postat izvor strasti, ljepote i naslade, dodaje Nemec (2003: 102). Odlike fatalnih žena su: 1. čarobna ljepota, kobna privlačnost zbog agresivnosti, prijatnje i opasnosti te tajanstvenost; kontrast opasnog i lijepog, prijetećeg i zavodljivog; želja za uništenjem uz fascinaciju; 2. proračunatost, inteligencija, duhovitost, intelektualna superiornost nad muškarcima; dominacija okolinom, samosvjesnost, manipulacija željama muškaraca, vladanje svakom situacijom; djeluju na plesovima, zabavama, salonima, a napose u svijetu visokog društva; 3. one su muške erotske fantazije – pohotne, nemoralne, razvratne; „apsolutne bludnice“ čista suprotnost progonjenoj nevinosti; sve ono što prelazi granice „konvencionalnog“, „normalnog“ i „društveno ovjerenog“ krije se u liku fatalne žene – destruktivno, demonsko i iracionalno; 4. iracionalna svojstva – glasnice smrt, nesreće, propasti; želja za sadističkim mučenjem i uništavanjem; asocijacije sa vješticama, zmijama (Nemec, 2003: 102-103). Fatalna žena je lutalica, neposobna je za smiren obiteljski život i dom te je vrlo nestalan lik, kako ističe Nemec (2003: 104). Ovim osobinama ona predstavlja suštu suprotnost patrijarhalnoj ženi, domaćici koja upravo sve prethodno navedene vrijednosti afirmira i provodi u svom životu (Nemec, 2003: 104).

Femme fragile svojevrsan je moderan tip progonjene nevinosti, odnosno kućnog anđela (Nemec, 2003: 105). Odlikuje se sljedećim karakteristikama: nježnost, krhkost, boležljivost, aristokratska produhovljenost, eteričnost, potisnuta seksualnost, umornost, živčano rastrojstvo i nemir, nedostatak životne energije, bezvoljnost, ostentativna udaljenost od pragmatičnoga svijeta (Nemec, 2003: 105). Svojim osobinama predstavlja apsolutni kontrast fatalnoj ženi.

3. 1. Lina, *femme fatale*

Kako navodi Dunja Fališevac, motiv „žene zavodnice koja muškarca magičnom erotskom moći veže uza se neraskidivim vezama i odvlači ga od uzvišenih ciljeva grabeći mu dušu, jer je sklopila savez s paklenim silama, s vragom, od kojeg je poprimila demonske moć i snagu“ naslijeđen je iz antičke i judeo-kršćanske tradicije (2003: 118). Upravo takav lik je Kumičićeva Lina: „slična ognju . . . uništava, pali i proždire jadne muškarce“ (Fališevac, 2003: 118). Počevši od najstarijih mitova i saga, junaci se susreću s opasnim zavodnicama koje ih stavljaju na razne kušnje i naposljetku odvođe u propast (Nemec, 1995: 60). Lik *femme fatale* zauzima središnje

mjesto u razvoju hrvatskog romana, a Lina je predstavljena kao udruženje Erosa i Thanatosa, odnosno prirodnog i demonskog (Nemec, 1995: 59).

Šenin protomodel fatalne žene jest Klara Grubarova, po kojemu se ravnaju svi ostali pisci, pa tako čini i Eugen Kumičić opisujući Linu:

Lina je bila uistinu krasota koja je mogla u prvi mah zanijeti, uzbuniti. Stas joj bio visok, a bokovi puni, obli. Ovelike, uzdignute grudi počinjale se uzdizati visoko na prsima u divnoj crti kojoj se ne zna imena. Mnogo bi oko zapelo najprije o njezino vitko i krasno tijelo, o onu razbludnu giblјivost, o onu raskošnu crtu što joj nad bokovima pliva, što se svija i gubi u cvatućoj puti. Vrat, bijel kao snijeg, bio je pun i urešen skupim nizom bisera. Na prekrasnom licu vidjelo se nešto nemirno, požudno, a kadgod i divlje. Njezin rijetko iskreni posmijeh stvorio bi joj na svježim obrazima široke i neduboke jamice koje bi se naglo rasplinule prema kutovima usnica. Oko joj bilo crno i veliko, no odviše je sijevalo. Trepavice dugačke, obrve veoma guste i divno svedene, pokrivalo su sasvim onaj luk nad okom i spuštale se preko njega, kao da žele zasjeniti sjaj njene vatrene zjenice. Da joj se miliš, uprla bi u te svoje plamsajuće oči, no ti bi osjećao da taj pogled ne želi zaviriti u tvoje srce, da ti sazna otajstvena čuvstva; osjećao bi da taj pogled istražuje samo osjetljivost tvojih živaca i ustrajnost tvojih požuda i tvojih želja. Kad bi tako gledala, rumene i pune usne bi joj podrhtavale i nešto se otvarale kao i nozdrve lijepog i pravilnog nosa. U crnu i svijetlu kosu najradije bi zadjenula crvenu kameliju, i to otraga, po strani. Pune i bijele ruke bile su joj obično tople, a iznutra, na dlanu, uvijek malko vlažne (Kumičić, 11, web izdanje).

Biseri oko Linina vrata imaju veliku novčanu vrijednost, a time i predstavljaju hladnoću njezinog lika (Buzov, 1996: 96). Peleš tumači kako je „neutralnost' opisa . . . povezana sa stavom pripovjedača“ (1999: 103). Zbog vrlo detaljnog opisa Line i mnogih atributa koji se ovdje pojavljuju, može se zamjetiti kako pripovjedač uživa u njezinom opisu, ona ga istodobno privlači i odbija i upravo time se izražava njegova fascinacija njezinim likom (Nemec, 1995: 66). Jasno je kako se pripovjedačeva neutralnost ovdje gubi upravo zbog fascinacije te tako ovaj opis pripada dojmovnom opisu jer se oni „zasnivaju na jeziku koji smjera prema poetskome, figurativnom iskazivanju“ (Peleš, 1999: 103).

Lina uistinu posjeduje kobnu privlačnost i čarobnu ljepotu kojom manipulira ne samo svojom okolinom, već i muškarcima. Najveća žrtva njezinih čarolija je barun Alfred, koji obmanut njezinom ljepotom i putenošću ne uočava količinu zlobe koju ona, gotovo demonska žena, posjeduje: „Jest, divna, divna! U mom životu, mislim da nisam tako krasne, tako dražesne djevojke vidio“ (Kumičić, 11, web izdanje). Linin bič nije zaobišao ni njezinog najvernijeg „slugu“ i pomoćnika, kuzena Artura. Njezina dominacija može se posebno uočiti kada zapovijeda Arturu

kako će napisati lažno pismo te kada objašnjava barunu Alfredu kako da sjedne i na koji način da ju poljubi. Izrazito je inteligentna i uvijek dobije što poželi, a uživa u nanošenju zla drugima radi svoje koristi. Ponaša se onako kako to ona želi, nikome ne polaže račune i odlazi gdje, kada i s kim god joj se prohtije.

Iako Lina djeluje u svijetu visokog društva, salonima, na zabavama i plesovima, ona ipak nije član tog društva jer nema osobitu titulu i obiteljsko ime, a tamo je dospjela svojom lukavštinom i proračunatošću te željom za novcem. Strankinja je nepoznatog podrijetla: „Lina nije poznavala svojih roditelja. Rodila se u Beču, to je sigurno, ali joj je otac bio valjda Talijan, sudeći po njenoj crnoj kosi i po njezinu vatrenu oku. Ako ne Talijan, to barem sin južnoga neba“ (Kumičić, 49, web izdanje). Kasnije u djelu saznaju se Linini pravi obiteljski korijeni: „A taj je krsni list svjedočio da je Lina bila kći neke Mađarice. Njezina se majka, naime, zvala Berta Körös. Lina, međutim, nije znala mađarski jezik, niti je poznavala svog oca“ (Kumičić, 99, web izdanje).

Barun Alfred, nakon što se silno razočara i doživi ljubavni krah s Linom, u snu u kojem mu se Lina prikazuje vidi i zmijske, još jedan motiv svojstven fatalnosti i povezanosti s demonskim: „Lina bi mu se prikazala, on je zapanjeno gleda, dršće i boji se njezinih velikih i modrih grudī, njezinih bokova, njezina stegna, cijeloga njezina tijela koje kao da gnijije, koje se širi i raste, sve više i više, a po njemu plaze otrovne zmijske i prskaju ga crnim i krvavim otrovom“ (Kumičić, 49, web izdanje). *Femme fatale* doživljava naviši stupanj identifikacije s demonskim i dijaboličnim upravo u snovima glavnih junaka, a opisom Alfredovog sna ističu se krajnje granice „estetike ružnoće“ u hrvatskom romanu 19. stoljeća (Nemec, 1995: 69).

Kao i svaka fatalna žena, Lina je prosto nesposobna voditi miran, obiteljski život: „Ona nije bila mila, nije bila nježna, no bila je vrlo, vrlo dražesna; bila je rođena da "živi", ali ne da bude supruga, da bude majka“ (Kumičić, 12, web izdanje). Osim toga, njezin stav prema braku prilično je negativan: „Ja jednostavno nisam kao one žene koje obično misle da su zanimljivije kad su udate...“ (Kumičić, 73, web izdanje) jer Lina brak vidi kao okove koji bi ju mogli sputati u njezinom izrazito dinamičnom i hedonističkom životu.

Lina posjeduje želju za mučenjem i uništavanjem svega što joj se nađe na putu, potvrđujući svoju ulogu fatalne žene: „Linino je srce bilo gnijezdo svih požuda. Najveću je slast nalazila kada je komu mogla naškoditi“ (Kumičić, 79, web izdanje). Vrhunac svoje želje za uništavanjem Lina doživljava prilikom gušenja Olge: „Linine se oči zakrijese. Probljedi, usne joj se stisnu, nosnice zadržću, kosa joj se naježi. Nešto paklenskoga preleti njenim licem. Obazre se po sobi i, videći da je sama, uhvati Olgu za grlo i stane je gušiti“ (Kumičić, 97, web izdanje). Iako Lina posjeduje

želju za hladnokrvnim ubijanjem i razaranjem nakon kojeg ne bi trebalo biti kajanja, nema u potpunosti mirnu savjest; progoni ju Olgin lik: „Lina se pokazivala veselom i nestašnom, no trebalo joj uvijek društva, jer samoću nije mogla podnositi. Noć je bila za nju nešto strašno, grozni su je sni neprestano oblijetali, mučili i morili. Mислеći na Olgu, srdila bi se i plakala što ne može odstraniti te crne misli“ (Kumičić, 99, web izdanje). Kako vrijeme prolazi, čak bi se moglo reći i da se Lina počela istinski kajati za svoja zlodjela te da je spremna promijeniti se: „Domala prošlo je pokladno vrijeme i nastupila korizma. Lina nije ni kod jedne "prodike" manjkala. Držeći svoj mali molitvenik, s koricama od slonove kosti, skromno je sjedila, slušajući riječ božju“ (Kumičić, 101, web izdanje). Na kraju se pokaže kako je sve bila samo varka; Lina ostaje zlom i hladnokrvnom kakva je i bila na samom početku. Dakle, iako Lina ima funkciju glavnog lika u romanu, ipak je žrtva vlastitih intriga jer njezine želje nikada nisu u potpunosti materijalizirane niti joj je potpuno uzvraćena strastvena ljubav (Nemec, 1995: 72-74) koju je osjećala prema Alfredu jer na kraju ipak ostaje s kuzenom Arturom.

3. 2. Olga, *femme fragile*

Budući da je *femme fragile* moderna inačica kućnog anđela / svete / progone nevinosti, u liku Olge mogu se pronaći karakteristike oba tipa ženskih likova, ali osobine *femme fragile* ipak prevladavaju.

Lik *femme fragile* izgleda poput lijepo slike bez ikakve psihološke dimenzije, nikada ne postaje dinamični aktant, prisutna je samo i jedino zbog optičkog dojma, a na kraju je čeka neizbježna smrt (Buzov, 1996: 93). Ovom tipu ženskog lika uvelike nedostaje živosti jer među silnom dobrotom koja se nalazi u njima, ipak postoji nešto odbojno, a po svojoj strukturi pripada transpsihološkom karakteru jer se u moralu koji junakinja zastupa često se krije i sam autor djela (Nemec, 2003: 102). Buzov ističe kako je *femme fragile* žrtva dekadentne okrutnosti i *femme fatale*, a u hrvatskoj književnosti lik Dore Krupičeve predstavlja početak „progone nevinosti“ i *femme fragile* (Buzov, 1996: 97). U gotovo svim romanima Eugena Kumičića „motiv ugrožene nevinosti ima funkciju središnjeg motiva“ (Buzov, 1996: 100).

Olga je sušta suprotnost fatalnoj ženi Lini ne samo fizičkim izgledom, već i svojim osobinama:

Olga Milić bijaše uistinu krasno djevojčice . . . tankim prstićima . . . Na vitkom i nježnom stasu . . . zlatna i mekana kosa u debelim pletenicama . . . nešto više lijepo oči i ne posve rumene usne . . . zubići, bijeli poput bisera. U njenim modrim očima zrcalio se neki sjetni mir, njezino čisto i bezazleno srce. Kad bi tko Olgi štogod kazivao, ona bi ga mirno gledala, a njemu bi sve ispred

očiju iščeznulo, i usta i njeno čelo i cijelo divno lišće izgubilo bi se pred njenim otvorenim, milim i bezazlenim okom. Pogled toga sjajnog oka počivao bi isprva mirno na tebi, onda bi te sa svih strana zaokupio te, odijeljenu od cijelog svijeta, utopljenu u dubokom moru blaženosti njene zjenice, srce bi ti jače zakucalo. Olga je bila dobra i vrlo čedna djevojčica. Mrziti nije znala, a o ljubavi čitala je malko; to čuvstvo nije joj bilo dosta poznato. Često je osjetila u svojim grudima neki nemir, neku želju i nepoznato čeznuće za nečim što nije mogla pojmiti ni razumjeti. Misleći na neku osobu, sladak uzdah bi joj se vinuo iz srca koje bi jače zakucalo (Kumičić, 2, web izdanje).

Olgin opis jasno potvrđuje njezinu nježnost i krhkost i u fizičkom pogledu.

Pozivajući se na Butora, Peleš objašnjava kako „ime nekog dostojanstvenika (plemića) u stara vremena nema samo političku nego i semantičku dimenziju. Ono znači više nego što je oznaka za pojedinca, naime, uključuje skupinu i prostor“ (1999: 244). Olga kao *femme fragile* pripada aristokratskoj obitelji, no zbog svoje osobine krhkosti ona ustvari predstavlja umorno i na propast osuđeno plemstvo (Buzov, 1996: 95).

Njezina anđeoskost i eteričnost vidljiva je u opisu Dragutinovog sna, u kojem mu se Olga pričinjava blaženom: „Olga mu se predstavi obasjana čudnovatom, otajstvenom svjetlosti. Zaogrnuti je bijelim plaštem, kosa se prosula po snježnim ramenima, a na usnama titra joj rajski osmijeh. Ona ga gleda neprestano, a on ne može da svrne oka s njezina obasjanog lica. Vitak i zrakovit njezin stas, cijelo to nadzemno biće bliješti svojom bjelinom i pretvara se lagano kao u zlatnu, prozračnu sjenu pa onda u modru, a najposlije u tamnu, dok sve ne ispline, dok sve ne iščezne“ (Kumičić, 9, web izdanje). Bijela boja koja se ovdje pojavljuje znak je Olgine djevičanske čistoće, djetinje nevinosti, idealnosti, ali i udaljenosti od života te osuđenosti na smrt (Buzov, 1996: 96).

Osim fizičke, Olga posjeduje i osobinu psihičke krhkosti, osobito pred svojom majkom Klarom. Ona je ta koja određuje gdje, kada i s kim će otići, pa čak i za koga će se udati, bez obzira na to što se Olgine i Klarine želje uvelike razlikuju. „Gospođa je Klara željela da Olga na svaki način pođe za bogatoga baruna Alfreda. Olgini bilo već blizu petnaest godina kad ju je majka počela nagovarati da bude što ljubaznija s barunom. Ona ne bi prigovarala, šutjela bi i nasamu suze ronila. Da nije toga, Olga bi bila posve sretna“ (Kumičić, 2, web izdanje). Klara Olgom upravlja kao marionetom, dok Olga sve trpi i podnosi: „Poznato mu je bilo kako je bila velika moć i vlast udovice Klare nad njezinom kćerkom, znao je kako je Olga strepila pred nezaslužnim ukorima“ (Kumičić, 54, web izdanje). Jasno se može vidjeti kako je Olga naprosto naviknula tiraniju svoje majke i prosto se predala u pasivnost i posluš: „Olga bijaše pripravna na sve. Valjalo se predati okrutnom udesu. Bila je poslušno dijete, teško joj bilo prigovoriti štogod majci“ (Kumičić, 59,

web izdanje). Nažalost, Klarin odgoj odigrao je veliku ulogu u Olginom životu i doveo ju do očaja: „Misliš li ti da se ja bojim smrti? - Što si ti, majko, na meni počinila, groznije je od smrti. Majko, gorke ćeš još dane iskusiti u svom životu, ali neće ti biti blizu da te tješi tvoja nesretna Olga kojoj si ti uništila mir i sreću na ovom svijetu. Evo, gledaj, evo, pred tobom padam na koljena i molim se Svevišnjemu da ti oprosti u svojoj neizmjerljivoj dobroti, da ti oprosti što si svojoj jedinici srce i dušu zauvijek rastužila!...“ (Kumičić, 70, web izdanje).

Olga je čedna domaća djevojka koja se uistinu zaljubila u plemenitog i poštenog domaćeg mladića Dragutina, a suparnica joj je strankinja Lina, Mađarica, nepoznatog podrijetla. Ipak, Olga nije u potpunosti vjerna žena, barem u mislima i osjećajima te time krši osobine kućnog anđela. Nakon što se udala za baruna Alfreda pod prisilom majke Klare i dobila dijete s njim, Olga zaključuje kako nikada nije izgubila Dragutina kako iz svojih misli, pa tako ni iz svojeg srca:

Mali je Milan plod zločina, dijete prisiljene ljubavi, on je sin nesretnog baruna Alfreda koga ona ne može ljubiti, no nije li ona uvijek mislila na Dragutina dok je to dijete nosila pod srcem? . . . Jest, ona je samo o Dragutinu snivala, ona je samo njega ljubila dok je to dijete pod srcem nosila, a Dragutinova duša i njena duša, ista je to božja iskra, a ta iskra gori i u malom joj sinčiću koji će ljubiti onoga koga ona ljubi, koji će ljubiti i nju i svoju domovinu, kao što ih oboje Dragutin ljubi. Takve su misli oblijetale mladu majku (Kumičić, 86, web izdanje).

Olgina pasivnost i nemoć pred životnim jadima posebno se očituju dok promatra prirodu: „Promatrajući mrtvu prirodu i golo drveće, pričinila se Olgi nemoguće da to opet može ozelenjeti. Priroda je jača od nas, mislila je ona, jer kad nama uvane srce, kao ono žuto lišće, mi gubimo sve nade da će nam opet osvanuti bujno pramaljeće. - Upirala je zatim svoje krasne oči u mutno nebo po kom su se valjale silne gromade tmastih oblaka, i duboko uroni u misli. Studen vjetar tresao je prozorom i šumio kroz gole grane u pustom vrtu“ (Kumičić, 85, web izdanje). Sumoran krajolik i mrtva priroda kao da dodatno ukazuju na Olgino loše psihičko stanje i beznađe. Olgina umornost i bezvoljnost vidljivi su i na njezinom licu: „Na blijedu i sumornu liku mlađe gospođe vidi se neka sjeta, tuga. Turobnim pogledom promatra ta mlada i krasna gospođa dražesni i poznati kraj. Sve je sjeća na nedavno minulu prošlost“ (Kumičić, 83, web izdanje)

Osobina boležljivosti kod *femme fragile* vidljiva je u liku Olge kada počinje gubiti miran san: „Noću nije mogla spavati, jer ju je često budila bol u prsima“ . . . Olga biva sve slabija; nije više izlazila, a napokon legne teško bolesna“ (Kumičić, 91, web izdanje). Lik *femme fragile* najčešće oboli od sušice ili kakvog oboljenja pluća kako se ne bi narušila njezina ljepota (Buzov, 1996: 95), što se potvrđuje i kod Olge. Upravo ta bolest dovodi do Olgina nedostatka životne energije. U Olginoj boležljivosti očitava se Kumičićev prezir građanskog društva jer je *femme fragile* često u

pratnji potpuno zdravog partnera (Buzov, 1996: 95), odnosno baruna Alfreda. Lina u Olginoj bolesti vidi izvrsnu priliku kako bi preuzela vlast nad čitavom poslugom ladanja baruna Alfreda, a Olga jedino brine za budućnost svoga sina, što u njoj budi živčano rastrojstvo i nemir. U ovim gotovo posljednjim treuntcima Olgina života izvrsno se ocrtava majčinska briga i požrtvovnost za vlastito dijete, ali ujedno i čitav njezin pomalo tužan i jadan život:

Olga, taj nježni stvor, nesretna kao djevojka i kćerka i supruga, odviše je u svom životu pretrpjela, odviše puta bilo se njezino srce grčevito stisnulo, a da joj se ljuta bol ne udomi u grudima. Došla je na svijet krasna i mila, njezino srce niti je moglo niti je znalo mrziti, bilo je toplo ognjište svih plemenitih osjećaja. Udes je donio prepunu čašu nebeskih nada i slasti pred njena još rumena ustašca, no kad se ona htjela iz te čaše napiti, razbila joj se ova nemilo o biserne zube. Ležeći na postelji, ljubezno je gledala dijete koje se igralo svojim ručicama, smiješeći joj se radosno i milo. Osjećala se obnemoglom, ali na smrt još nije mislila. Ta bila je mlada, još ni devetnaest godina, pa da umre! Ne, ne, to nije moguće! Činilo joj se da je sretna, da je najsretnija majka na ovom svijetu: ta koja žena može na svoje grudi pritisnuti tako milo i krasno dijete, kao što je njezin sinčić? O, Bog je dobar, on zna da ja ne mogu, da ja ne smijem umrijeti, mislila je Olga; on zna koliko ja svoje dijete ljubim, ne može dopustiti da moje dijete, da taj njegov anđeo izgubi majku, jer tko bi ga onda ljubio, tko bi ga grlio i cjelivao?... (Kumičić, 93, web izdanje).

Olgin unutarnji monolog pripada slobodnom neupravnom govoru. Peleš objašnjava kako je to „govor koji se nalazi između 'kazivanja' i 'prikazivanja“ (1999: 111). U njemu se isprepliće glas lika i glas pripovjedača, a „glas lika biva 'uklopljen' u glas onoga koji u tom trenutku priča (pripovjedača ili kazivača), ali da pri tome zadržava određena svojstva (stilska i leksička) osobnog jezika onoga drugoga“ (Peleš, 1999: 111).

4. Zaključak

Temeljem svega navedenog može se zaključiti kako Eugen Kumičić zaslužuje posebno i priznato mjesto u hrvatskoj književnosti zbog svog književnog doprinosa. Pokušajem uvođenja naturalizma u hrvatsku književnost 19. stoljeća predstavlja evoluciju hrvatskog romana te spremnost hrvatske književnosti na velike i korjenite promjene. Svojim romanom *Olga i Lina* izražava ksenofobiju pomoću likova Line i baruna Alfreda. Time daje svojevrsnu kritiku hrvatskom društvu te pomoću naturalizma slika društvenu i gospodarsku situaciju Hrvatske. Uvrstivši dva potpuno različita i kontrastna lika u svoj roman *Olga i Lina*, predstavlja dva tipa ženskih likova u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća: *femme fatale* i *femme fragile*. Olga posjeduje osobine *femme fragile*, fizički i psihički krhke i boležljive djevojke koju nakon podnošenja tiranije majke Klare čeka kobna i neizbježna smrt. S druge strane se nalazi Olgina suparnica Lina, *femme fatale* koja posjeduje čarobnu ljepotu i veliku želju za osvetom, a nadasve lukavost kojom manipulira svima oko sebe kako bi si priuštila život kakav odavno priželjkuje. Dakle, iz svega navedenog proizlazi kako je Olga simbol dobra i onih osobina koje su poželjne kod žene, dok je Lina simbol zla i svih osobina koje gotovo ne priliče ženskoj osobi.

5. Literatura

5. 1. Popis izvora

Fališevac, Dunja. 2003. „Žena-autorica i lik žene u Hrvatskoj novovjekovnoj književnoj kulturi : od XVI. do XVIII. stoljeća“. PDF. *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*. Zagreb : FF Press, str. 118.-137.

http://www.hrvatskiplus.org/upload/zbornici/ZSS_2003.pdf (pristupljeno 23.6.2020.)

Kumičić, Eugen. *Olga i Lina*. PDF.

<https://www.orlovac.eu/knjige/olga.pdf> (pristupljeno 9.6.2020.)

Nemec, Krešimir. 2003. „Slika žene u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća“. PDF. *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*. Zagreb : FF Press, str. 100.-108.

http://www.hrvatskiplus.org/upload/zbornici/ZSS_2003.pdf (pristupljeno 23.6.2020.)

5. 2. Popis citirane literature

Brešić, Vinko. 2015. *Hrvatska književnost 19. stoljeća*. Zagreb.

Buzov, Dragan. 1996. „'Progonjena nevinost' i femme fragile : dva ženska lika u hrvatskom romanu od Šenoe do početka 20. stoljeća“. *Republika*. - 52, 5/6, str. 93-105.

Nemec, Krešimir. 1995. *Povijest hrvatskog romana od početaka do kraja 19. stoljeća*. Zagreb : Znanje.

Nemec, Krešimir. 1995. „Femme fatale u hrvatskom romanu 19. stoljeća (Geneza i funkcija motiva)“, u: *Tragom tradicije : ogledi iz novije hrvatske književnosti*. Zagreb : Matica hrvatska, str. 58.-75.

Pavlović, Cvijeta. 2010. „Modernizam – naturalizam ili impresionizam: Zola i Kumičić“, u: Pavlović, Cvijeta; Glunčić-Bužančić, Vinka i Andrea Meyer-Fraatz. *Istodobnost raznodobnog : Tekst i povijesni ritmovi – Zbornik radova XII*. Split – Zagreb, str. 141.-156.

Peleš, Gajo. 1999. *Tumačenje romana*. Zagreb : ArTresor naklada.